

W kregu kultury białoruskiej. Olsztyn, 1994. 189 s.; *Białorutenika*. Warszawa, 1995. 170 s.

Польская беларусістыка мае даўнія традыцыі. Ад самага пачатку мінулага стагоддзя да нашых дзён распрацоўка праблем беларусазнаўства польскімі даследчыкамі ніколі не прыпынялася, нягледзячы на тое, што палітычныя абставіны не заўсёды спрыялі грамадска-культурным узаемінам польскага і беларускага народаў. Пасля другой сусветнай вайны даследаванне праблем беларусазнаўства ў Польшчы набыло арганізаваны характар. Для распрацоўкі беларускай навуковай тэматыкі і падрыхтоўкі спецыялістаў у галіне беларускай філалогіі былі створаны адпаведныя дзяржаўныя інстытуцыі: аддзел беларусістыкі ў Польскай акадэміі навук і кафедры беларускай філалогіі ў Варшаўскім універсітэце, якая доўгі час заставалася адзінай па-за межамі Беларусі. Затым беларускую філалогію сталі вывучаць і ў некаторых іншых польскіх універсітэтах. З распадам сацыялістычнай сістэмы і ўваходжаннем Беларусі ў склад суверэнных дзяржаў беларусазнаўства ў Польшчы атрымала дадатковыя стымулы і выйшла на новы этап свайго развіцця. Зараз распрацоўка і выкладанне дысцыплін беларусазнаўства выдзяляецца ў некалькіх вышэйшых навучальных установах рэспублікі: акрамя Варшаўскага універсітэта і яго філіі ў Беластоку, таксама ў Люблінскім, Урошляўскім, Пазнанскім, Апольскім універсітэтах, Олышынскай вышэйшай педагагічнай школе. У гэтых установах сканцэнтравана шырокае кола дасведчаных беларусістаў. Свае працы яны друкуюць найперш у розных навуковых зборніках, да якіх адносяцца і зборнікі «У рэчышчы беларускай культуры» і «Беларутэніка». Першы з іх, які выйшаў пад навуковай рэдакцыяй Валентага Пілата, падрыхтаваны супрацоўнікамі кафедры ўсходняга славяназнаўства Вышэйшай педагагічнай школы ў Олышчыне (з дадаткам некалькіх прац беларусістаў Варшавы, Мінска і Масквы). Другі, выданы пад рэдакцыяй Альберта Барташэвіча ў серыі «Studia z Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej» (т. 22), увабраў у сябе матэрыялы двух між-

народных навуковых канферэнцый, прысвечаных трыццацігоддзю дзейнасці кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта і літаратурнага аб'яднання «Белавежа». У іх, акрамя польскіх беларусістаў, удзельнічалі навукоўцы Беларусі, ЗША і Вялікабрытаніі.

Першы зборнік адкрываецца нарысам С. Ленеца аб першапачатковым этапе развіцця нацыянальнага руху беларусаў, узнікненне якога ён адносіць на даволі позні час — пачатак XX ст. Гісторыя яго прасочваецца да рэвалюцыйных падзей 1917 г. Большая ж частка зборніка (12 артыкулаў аб'ёмам звыш 100 стар.) адведзена беларускаму літаратуразнаўству. Творчасць беларускіх пісьменнікаў XIX—XX стст. разглядаецца пераважна ў плане яе сувязі з польскай культурай (артыкулы М. Анкудовіч-Бянькоўскай аб Я. Баршчэўскім, Т. Зянкевіча аб Я. Лучыне, З. Скібінскай аб М. Багдановічу, М. Яцкевіча аб В. Быкаве, І. Рудзевіч аб Я. Брылю). Узгадваюцца цікавыя, нярэдка малавядомыя, а то і зусім невядомыя факты творчай біяграфіі гэтых пісьменнікаў, паказваецца, як успрымаліся іх творы польскім чытачом. Некалькі артыкулаў прысвечана вывучэнню творчасці Ф. Багушэвіча (І. Званаровай і У. Конана), М. Багдановіча (А. Барташэвіча), В. Быкава (А. Баршчэўскага), У. Караткевіча (Ф. Няўважнага), А. Разанава (І. Бабкова), А. Дударава (В. Пілата, а таксама А. Гжэбеньяк — у рэцэнзіі на рускае выданне зборніка пісьменніка «Порог»).

Пераход да другой часткі зборніка — лінгвістычнай — пачынаецца з абагульняльнага артыкула З. Ярашэвіч-Пераслаўцавай аб беларускай меншасці ў Польшчы, колькасць якой аўтар, абавіраючыся на сведчанні іншых даследчыкаў, вызначае ў 300 тыс. асоб. Прыводзіцца карта таго абшару, які імі заселены, падаюцца змястоўныя звесткі пра беларускія грамадскія арганізацыі ў Польшчы, выданне літаратуры на беларускай мове, беларускае школьніцтва і колькасць вучняў, што вывучалі беларускую мову ў розных школах Беластоцкага ваяводства ў 1991/1992 навуковым годзе. Адзначаецца, што ў апошнія гады ў Польшчы стварыўся спрыяльны клімат для беларускага руху, узнікла мала-

дая беларуская інтэлектуальная эліта, якая аказвае ўсё большы ўплыў на іншыя групы грамадства. З назіраннямі над моўнымі асаблівасцямі мясцовых гаворак і фальклору Беласточчыны выступаюць М. Кандрэцкі, Н. Баршчэўская і Я. Глушкоўская.

У другім зборніку вылучаны пяць раздзелаў. Першы, найбольш вялікі раздзел пачынаецца артыкулам А. Жураўскага «Беларускае мовазнаўства на сучасным этапе», у якім агляд здабыткаў беларускіх лінгвістаў ахоплівае перыяд з 60-х і да канца 80-х гг. У гэты раздзел уключаны амаль ці не ўсе артыкулы на лінгвістычную тэматыку: аб месцы Ф. Скарыны ў гісторыі беларускай літаратурнай мовы (Л. Шакуна), лексічных асаблівасцяў твораў Я. Коласа (М. Ціханюка), ужыванні дыялектызмаў у беларускай літаратурнай мове (Н. Амелянюк), субстантыўных прыметніках на -ая/-я са значэннем лакатываў (Т. Ясінскай), складзенні займеннікаў у перакладзе Б. Тарашкевіча на беларускую мову паэмы «Пан Тадэвуш» і станаўленні літаратурных норм беларускай мовы (Т. Хыляк), праблемах вывучэння анамаліі Беласточчыны (М. Кандрэцкі). Наступны раздзел складаецца толькі з двух артыкулаў: «Мікалай Янчук як даследчык польска-ўсходнеславянскага пагранічча» Б. Белаказовіча і «Наша ніва» і польскай літаратуры» У. Стохеля. У артыкулах падкрэсліваюцца цесныя гістарычныя сувязі славянскіх народаў і іх культур. Тэма нацыянальнай адметнасці і славянскай культурнай супольнасці гучыць і ў артыкулах трэцяга раздзела, прысвечанага фальклору: А. Аксамітава — аб асаблівасцях мовы беларускай вясельнай паэзіі, А. Баршчэўскага — аб беларускім фальклору Усходняй Беласточчыны, звязаным са смерцю і пахаваннем чалавека, Ф. Сяліцкага — аб беларускіх народных паданнях і легендах, М. Чурак аб выкарыстанні фальклорных матэрыялаў у «Беларускіх календарах», што з 1957 г. рэгулярна выдаюцца ў Беластоку Беларускаму грамадска-культурным таварыствам. У чацвёртым раздзеле згрупаваны артыкулы пра беларускіх пісьменнікаў «белавежцаў». Агульны агляд іх творчасці даецца ў артыкуле Ф. Няўважнага. Аўтар спасылкаецца на творы як «белавежцаў» «старэйшага» пакалення — А. Барскага (А. Баршчэўскага), В. Шведа, Я. Чыквіна, так і «малодшага» пакалення — С. Яновіча, У. Гайдука, Н. Артымовіч, З. Сачко, Е. Баенны, Л. Танкевіча, Я. Бурша і інш. На матэрыяле творчасці А. Барскага і Я. Чыквіна напісаны артыкул М. Юркоўскага «Матыў дарогі ў паэзіі «белавежцаў». Акрамя таго, паэзіі Я. Чыквіна прысвечаны артыкул В. Смашча. У гэтым жа раздзеле змешчаны артыкул З. Скібінскай — аб перакладзе на польскую мову верша Я. Купалы «А хто там ідзе?» А. Баршчэўскім і Н. Панасюк, і аб перакладчыцкай дзейнасці «белавежцаў» (А. Баршчэўскага, С. Яновіча, Я. Чыквіна, В. Шведа).

Заканчваецца зборнік артыкулам Я. Глушкоўскай аб выніках навуковай дзейнасці кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта за трыццаць год. Калектыву кафедры пад кіраўніцтвам на пачатку А. Амбразевіч-Яблонскай, затым Э. Смулкавай і сучаснага яе загадчыка А. Баршчэўскага падрыхтаваў і выдаў звыш 200 навуковых прац па беларусазнаўству,

сярод якіх — манаграфіі, слоўнікі, падручнікі і г. д.

Зборнікі, такім чынам, засведчылі шырокія навуковыя інтарэсы польскіх беларусістаў, актуальнасць тэматыкі і высокі навукова-тэарэтычны ўзровень іх даследаванняў. Яны ўзбагачаюць беларускую навуку новымі фактамі і абав'язаннямі і разам з тым служаць справе ўмацавання дружбы паміж польскім і беларускім народамі, бо, як слушна сказаў навуковы рэдактар аднаго з гэтых зборнікаў В. Пілат, «спрыяюць узаемнаму шанаванню і разуменню культур, якія, захоўваючы сваю адметнасць, вырасталі ўсё ж са сходных крыніц». Нельга не пагадзіцца і з наступнымі словамі гэтага ж аўтара: «Надшыў час, калі, імкнучыся да еўрапейскай інтэграцыі, трэба заўсёды памятаць пра тое, што без разумення культуры таго ці іншага народа, яго духоўнай спадчыны не можа быць гаворкі аб узаемнай павазе і — што за гэтым ідзе — аб добрым суседстве».

Л. М. Шакун

Occasional Papers in Belarussian Studies.
№ 1, 1995 / Edited by James Dingley and Arnold McMillin/School of Slavonic and East European Studies. University of London, 1995. VIII+73 p.

У даперабудованую пару чытач мог зрэдку сустрэць спасылкі на даследаванні па беларускай мове, літаратуры і гісторыі, апублікаваныя ў «The Journal of Byelorussian Studies». Але марна стаў бы чытач выпісваць навуковы часопіс па беларусістыцы ў дзвюх галоўных бібліятэках постаўсавецкай Беларусі — адказ прыходзіў стандартны: «не значыцца ў каталогу». Справа была, аднак, не ў цяжкасцях з вылютай на падпіску, а ў перастраховачнай вузкалобасці ідэалагічных пагранічнікаў: часопіс для бібліятэк купляўся і потым гадамі мёртвым грузам пыліўся ў спецховішчах. Выпадковымі шляхамі, хутчэй за ўсё, падчас службовых кантактаў з замежнымі славістамі, журнал трапляў у рукі даследчыкаў. Так мне калісьці А. І. Жураўскі даў пачытаць нумар часопіса за 1972 г. з артыкулам Дж. Дынглі аб граматыцы Ужэвіча 1643 г.

«The Journal of Byelorussian Studies» выдаваўся з 1965 г. Англа-Беларускім Супольніцтвам (The Anglo-Byelorussian Society) і вызначаўся акадэмічнасцю ў лепшым сэнсе слова. У адрозненне ад эмігранцкіх «Запісаў Беларускага Інстытута Навукі й Мастацтва» (Нью-Ёрк), лонданскі часопіс меў характар больш даследніцка-пазітывісцкі, пазадэалагічны і пазбаўлены экспліцытнай ненавуковай палемікі. Разам з тым ягоная тэматыка была больш шырокая і разнастайная, з аглядамі часопісаў і кніг па беларусазнаўству і нават з хронікай культурнага жыцця на Беларусі. Аднак пасля 1988 г. часопіс спыніўся, па іроніі лёсу, — як раз у пару цвіцення гарбачоўскай галоснасці.

Сённяшняя «Occasional Papers in Belarussian Studies» — пэўны працяг колішняга часопіса і разам з тым новае выданне. Памер пакуль што значна паменшыўся. Мяркуючы па словах рэдактара *Occasional*